

HOOFDSTUK EEN

‘ZE WAREN IN Oxford allemaal erg aardig,’ stelde ik haar gerust, want ze leek te denken dat dat niet zo was. ‘Niemand meed me of scheurde me de kleren van het lijf of “leende” mijn fiets even.’

‘Dus,’ zei de zuster knikkend terwijl ze de enorme bundel sleutels in haar zak schoof. ‘Dus. Dat was fijn.’

Ze glimlachte en wachtte tot ik doorpraatte. Ze was Duits, dacht ik. Haar stem ging raar omhoog en omlaag en haar ‘r’ klonk zo lang en vol in haar keel.

‘Dus.’ Het leek de juiste gelegenheid, die dag, om door te praten. ‘Dus u begrijpt, ik kón daar niet ongelukkig zijn. Eigenlijk had ik er helemaal geen vijanden. De andere studenten waren allemaal erg vriendelijk en aardig, en ze zwaaiden en als ze langsliepen riepen ze: “Hoe gaat het?” of: “Ga gewoon door.” Heel bemoedigend. Maar eigenlijk had ik nooit aanmoediging nodig. Mijn favoriete hymne was altijd “Ik ben zo blij dat ik leef”, waaraan moeder een uitstekende kleine altpartij toevoegde.’

‘Echt waar. Is dat zo?’ knikte de zuster opnieuw en ze streek haar gesteven schort zorgvuldig recht en ging op de spiralen van het bed zitten. Ik had nog geen tijd gehad om het op te maken. ‘Mag ik? Mag ik net doen alsof ik thuis ben? Dus. Dat was fijn.’

Ze was nog maar net binnengekomen en had zichzelf

voorgesteld als de afdelingszuster, en ik was nog maar net van de andere afdeling, die altijd vol en lawaaierig was, hierheen verhuisd, naar de tweede verdieping, naar de ‘zijkamers’, zoals ze werden genoemd. De kamer was erg klein, net een kast, met een ijzeren ledikant aan de ene kant en een rieten stoel en een deur aan de andere. Het was een ander uitzicht dat ik net had gekregen, en toen de zuster haar schort rechtstreek en ging zitten, begreep ik dat de kamer nu van mij was en dat ze wilde praten.

‘Dus, dat was fijn,’ herhaalde ze. Ze leunde achterover tegen het hoofdeinde van het bed en staarde me aan. Ze was klein en donker, maar haar ogen waren groot en zo vol van een verterende emotie dat ik dacht dat ze me zou opslokken. ‘De intellectuele, academische wereld moet een geweldige ervaring zijn geweest. In Duitsland noemen we het *Studenten...*’

Maar nu ben ik vergeten hoe ze het noemde. Want dit is alweer een jaar geleden en ik hield me toen bezig met heel andere dingen, verrassingen en verwachtingen.

Maar het was waar dat Oxford een geweldige ervaring was geweest. Weet je, gedurende mijn adolescentie en op school begreep ik nooit ergens iets van. Ik kwam in de problemen omdat ik aan de verkeerde dingen dacht en ze talig een beetje liet lopen, en omdat niemand me ooit vertelde wat de juiste dingen waren, tastte ik meestal in het duister. Maar op de universiteit, ontdekte ik, bestond er niet zo’n regel. Je mocht zonder enige belemmering denken wat je maar wilde.

De zuster boog zich naar me toe en bekeek mijn gezicht nauwkeurig met haar smachtende ogen. ‘Dus,’ riep ze uit, ‘ik begrijp dat je op die beroemde universiteit goede vrienden hebt gemaakt? Jij...’ tastte ze naar het woord, ‘jij...’

Terwijl ze het woord zocht, klom ik over het bed naar de

vensterbank om te zien hoe het was – deze nieuwe wereld die ik net had gekregen. Het was avond. Van de afdeling beneden klonk dat langdurige, gelijkmatige en ritmische geklap waar ik zo vertrouwd mee was. Ik kon haar zo goed voor me zien, mevrouw Dale, staand in de schemering van de donkergroene gang bij de deur van de linnenkamer, klappend in haar handen, voor niemand in het bijzonder applaudisserend, terwijl de zusters hun schorten pakten en hun sleutels inleverden. Ik herinnerde me ook hoe benauwd het 's avonds was en hoe mijn hoop toenam als de avondzang begon en de gordijnen werden dichtgetrokken en de nachtzusters arriveerden.

‘Dus je hebt enkele warme vriendschappen gesloten op de universiteit?’ drong de zuster aan, haar woorden ingespannen herschikkend. ‘Je hebt er echt iets meegekregen?’ Ze ging door. ‘En als je hier weggaat kun je dan misschien...? om de draad weer op te pakken...?’

Nee. Zelfs daar had ik geen vrienden gemaakt. Want afgezien van Helena, die 's avonds langskwam voor een kop warme melk en ‘De Slag bij Maldon’ meenam om te worden vertaald (waar ze niet zo goed in was), ben ik nooit opgenomen geweest in het studentenleven. Maar ik benijdde ze altijd als ze op Broad Street schreeuwden, zwaaiend terwijl ze op hun fiets zaten, alsof ze er niet mee zaten dat er vóór hen de hoefdieren en de gehoornde zoogdieren waren geweest – daar eigenlijk de oudste rechten hadden. Ik was altijd afgunstig op ze als ze vanuit de bovenste ramen in Walton Street naar beneden riepen of vanaf de andere kant van de bibliotheek zeiden:

‘Ga je vanmiddag tennissen, Jane?’ en het antwoord kwam er ‘soepel’ uit voordat ik in gedachten de tijd had gehad om het racket zo te bespannen dat de bal niet dwars door het frame schoot, en ik me nog aan het afvragen was of het sna-

ren waren die echt van kattendarmen waren gemaakt:

‘Sorry, ik heb een essaycrisis.’

Ik heb vaak geprobeerd het leven in Oxford aan moeder te beschrijven. Ik vertelde haar hoe ze zich kleedden en hoe ze hun tijd doorbrachten. Ik beschreef collegefuiven en essaycrises en middagen op de rivier en vakantiereisjes en koffiefestjes waarop ze tot middernacht bleven praten; ik vertelde haar hoe ze soms verliefd werden of zich verloofden, en moeder zei dat je allerlei verschillende soorten mensen in de wereld had en dat ze niet wilde dat haar studerende dochter te ‘vlot’ werd, waar ik het dan mee eens was.

Ik zei eens dat ik ze goede ruiters vond die nooit van hun paard kwamen en zij herinnerde me eraan dat we meer dan één tegenslag in het leven nodig hadden om het een rijk en goed leven te laten zijn. Waar ik het mee eens was. Moeder glimlachte en zei dat haar meisje veel fantasie had.

‘Waarom probeer je niet op een dag, als al het “gedoe” [waarmee ze mijn eindtentamens bedoelde] achter de rug is, “wanneer de strijd verloren of gewonnen is”,’ zei ze speels, ‘wat kleine schetsen te schrijven over het leven in Oxford en de persoonlijkheden daar en je universiteitsidolen, waarbij je het hele plaatje in herinnering brengt...’

Nee, zelfs daar had ik geen hechte vriendschappen gesloten.

‘Ziet u, helaas,’ probeerde ik de zuster uit te leggen, ‘helaas bleek ik niet in staat om precies te leren hoe de juiste reactie moest luiden op een voorafgaande opmerking, en daar leek in de studentenkringen veel van af te hangen. Bij mij leken de twee nooit op elkaar aan te sluiten.’

Er was altijd dat vreemde hiaat, die grappige leemte waar andere dingen bezit van namen als je niet op je hoede was en je dus werd verrast: de paarse vlinderstruik met de zich eraan

vastklampende vlinder, de trossen gevlekte bananen en de ei-etende slang met de geëmailleerde tand in zijn keel (om de schaal mee te doorboren). Ze waren er altijd al geweest, die andere dingen, en wanneer de studenten weer wat zeiden of stonden te wachten tot ik het juiste antwoord gaf, was ik, als je begrijpt wat ik bedoel, een beetje in de war, liep ik wat achter de feiten aan; was niet helemaal bij de les. Ik was als het ware op de schouder getikt; ik leek tot zwijgen te zijn vervallen door dingen die de anderen zo gemakkelijk wisten te omzeilen.

En toen begon het lachen. Want toen ze weer spraken, die leden van Oxford University met wie ik omging, kon ik alleen maar lachen. Gale frutselde aan de rits van haar avondhandschoenen; Prue die pruilde om haar herstelwerkje of die worstelde met de kleine draagbare radio. En buiten waren allemaal vreemde dingen, gevlekt of met krullen of gevederd.

‘Het kwam door al die andere dingen dat ik meestal in lachen uitbarstte,’ legde ik aan de zuster uit.

Helaas bleef dit niet onopgemerkt en op een dag, tijdens het theekransje van het hoofd van het college voor haar derdejaarsstudenten, lachte ik net een keer te vaak.

Ze schonk thee in en een van de gasten, ene mejuffrouw Veronica Piercy, besprak de jaarlijkse ‘Missie’ van de universiteit. ‘Ik ben bang, lady Stocker,’ zei ze, ‘dat we afgaan op een spirituele holocaust. Hoezeer ik die protesteerders tijdens de Aldermaston-marsen en de demonstranten tegen raciale ongelijkheid ook bewonder, ze hebben beslist de neiging om te vergeten dat ondanks alle materiële bedreigingen van de westerse bijdrage aan de beschaving een veel ernstiger bedreiging in het verschiet ligt in de vorm van spirituele verkwisting, een spirituele leegte. Want de lege apathie van de massa...’

Daar zaten we allemaal op een rij op een gestreepte bank uit de regency-periode, in middagjurken – die van mejufrouw Piercy was van lichtpaars mohair – met de beschilderde, doorzichtige kopjes en de fraai opgerolde sandwiches die voor ons waren neergezet. Lady Stocker knikte beleefd, en een andere gast riep enthousiast goedkeurend:

‘Lady Stocker, ik ben het er helemaal mee eens.’

Terwijl we daar zaten, kon ik de evenhoevigen door de woestenij zien marcheren, en rijen gordeldieren met geschubde schalen en heirscharen grote zwarte vliegen. De deur ging open... het was alleen de meid met een gesteven muts op die de zilveren ketel droeg, maar de lach die ik liet horen bezorgde zelfs het hoofd van het college een schok.

De dieren... de dieren... ik wilde ze alles over de dieren vertellen, maar zouden ze het begrijpen? Ze zeggen dat Engelsen grote dierenliefhebbers zijn. Ik denk echter niet dat dat echt helemaal waar kan zijn. Ik nam in elk geval aan dat ik een grote dierenvriend was; op die manier verklaarde ik mijn lach toen het hoofd me na afloop bij zich riep en voorstelde dat ik naar een specialist zou gaan. Ik kon ze maar niet uit mijn hoofd zetten in Oxford. Ze waren er altijd, de dingen van de jungle die hun opwachting maakten ‘wanneer een paar mensen bijeen waren’.

Ik denk dat ze dachten dat ik ze uitlechte en ik had niet altijd de tijd om ze even apart te nemen en uit te leggen waarom ik lachte; bijgevolg maakte ik geen vrienden. Mijn moeder legde altijd aan haar vriendinnen uit, als ze dachten dat het leven op de universiteit wel een vrolijke werveling van activiteiten zou zijn, dat ik het allemaal nogal een magere beoening vond; nogal perifeer en licht van gewicht. Dat ik ‘ze allemaal snel doorhad’. Maar zoals je begrijpt, was dit niet helemaal waar, en omdat ik er niet van hield moeder of haar

vriendinnen voor de gek te houden, had ik ze graag even apart genomen en uitgelegd waarom dat leven voor mij niet (hoewel het dat voor sommige mensen wel was) een ‘vrolijk rondje sociale activiteiten’ was.

‘Neem me niet kwalijk.’ Verontschuldigend ging mijn hand naar mijn mond. ‘Neem me niet kwalijk; het lijkt erop dat ik een nogal lange toespraak heb gehouden waarin ik een nogal triviaal verhaal heb verteld.’

Het verbaasde me, maar de zuster leek geïnteresseerd te zijn. ‘Ga door,’ zei ze.

‘Niets. Verder niets.’

‘Niets? Is dat alles? En hebben de dieren zich teruggetrokken?’

Ik knikte.

‘Goed,’ lachte ze instemmend, waarna ze abrupt zweeg en peinzend voor zich uit staarde.

‘Als je adolescent bent,’ begon ze, terwijl ze met haar donkere, sympathieke ogen contact met me maakte, ‘als je adolescent bent, raak je vaak verstrikt in je gedachten en dromen. Dat overkomt velen van ons soms. Maar’ – ze boog voorover en tikte speels op mijn hand – ‘je bent geen adolescent meer. Dat is nu allemaal voorbij.’

Het was allemaal voorbij, Oxford, de studenten, het hoofd van het college, de dieren en moeders vriendinnen. Het was allemaal verleden tijd. Het was allemaal geschiedenis.

‘Kijk eens naar de geraniums,’ wees ik ze aan, liggend in het grote centrale bloemperk voor de hoofdingang van het ziekenhuis. Mijn raam keek uit over de oprijlaan die langs het bloembed naar de enorme gotische toegangshal liep. De katten liepen rond de paar auto’s die er nog stonden en iemand, een man, liep heen en weer, boog voorover om een sigaret op te steken en hield bij de voordeur halt om met

een onzichtbare persoon binnen te praten.

Het was avond en beneden klonk het geluid van de kapotte piano. Ik zag ze voor me, bladerend door het liedboek 'Jezus, zielevriend in nood', voordat de lichten aangingen en de avond begon. Binnenkort zou de vrouw in het rood, die altijd bij het raam stond, bevallen van haar baby en het op en neer naar de sterren wiegen in plaats van zich de handen te wringen. En daar, voorbij de oprijlaan en de pijnbomen en de hoge grijze ziekenhuismuur lag de heuvel, dor, vergeeld en eenzaam, waar Judas Iskariot en ik elke avond aandachtig naar keken.

Ik wees de zuster erop.

'Elke avond stonden we daar in de slaapzaal naar te staren.'

Judas pikte de Gaumonttoren eruit met haar verrekijker, en de roestige ijzeren platen op de vuilnisbelt, de ijscokar en de kinderen die met kinderwagens van de helling gleden en reden. Maar we keerden altijd terug naar de heuvel. Het was onze religie.

Toen we daar op een avond zoals gewoonlijk stonden, zag ik in een soort voorvertoning dat Judas zuchtte en haar grijze melancholische ogen sloot en aan haar gedicht begon: 'Weg ligt een groene heuvel zonder stadsmuur.' En de schrik sloeg me om het hart: die laatste rommelige, verwarde regels die me lieten beven, maar die haar zo diep leken te ontroeren:

'En nu wil ik dat de voorbijgaande nacht mijn adem wegblaast.'

Maar die dag was het anders, want ik zag plotseling dat als ik maar een klein beetje verschoof, als ik me maar een klein beetje bewoog, de slaapzaal in stukken uit elkaar zou vallen als een caleidoscooppatroon, en dat ze dan helemaal niet meer Judas Iskariot zou zijn, en dat ik dan niet langer daar

zou hoeven te zitten tussen de rijen ijzeren bedden met de roze plastic potten eronder.

De zuster knipperde met haar ogen en glimlachte en begreep het. 'En dus vloog je ervandoor.' Haar stem klonk scherp. 'Ik denk dat dat goed was. En zo vloog je weg als een vogel uit een strik... een strik zoals de boswachters maken in het land waar ik vandaan kom, van vochtige zwarte twijgen.'

Er klonk een trompet in het gebouw. De nachtzusters begonnen de oprijlaan op te rijden. De zon was achter de heuvel verdwenen. Ik wist dat het snel donker zou worden. Maar de nacht was niet langer zoals toen een bondgenoot, toen de lucht benauwd werd en de elektrische lampen uitgingen tot er slechts een kleine kring licht was in het midden van de rijen bedden, en de zusters heen en weer schuifelden rond dit eiland om je paraldehyde te brengen, dat in je ogen en keel prikte en smaakte naar zeewier en de donkere zeebodem.

Het was goed, deze avond, en ik dacht altijd dat als er een God bestond, hij een God van duisternis was, en dat de dag precies dat was wat nog over was voor de mensen om te doen wat ze wilden doen.

'En dus...' De zuster onderbrak mijn gedachten abrupt. Ze stond op en streek haar schort glad over haar donkere katoenen jurk. 'Dat is allemaal voorbij.' Ze was plotseling beslist en streng, alsof ze al zo lang te veel had moeten aanhoren. 'Het verleden is een droom die voorbij is en men kijkt naar de toekomst om te zien wat daar is.' Ze benadrukte het verleden en de toekomst alsof we allemaal Orpheus waren die niet achterom mocht kijken.

Ik bekeek mijn bruin en groen gevlekte kamer. Ik dacht aan de toekomst.

'Dan neem ik aan dat ik binnenkort zal vertrekken, nu ik beter ben?' Alleen was er het probleem dat ik niet wist waar

ik heen moest nu moeder dood was. Ze was vrij laat getrouwd en op het laatst waren we nog maar met z'n tweeën in ons huis in Wookens Walk.

‘Lieverd.’ De zuster was weer gaan zitten. ‘Zó ver is het nog niet. Vertel me eens, kun je dit voor nu als je thuis beschouwen? Kun je dat? Je moet aan het werk zijn voordat we aan iets anders denken.’

Werk? Ik wist niets om te doen. Op de universiteit had ik me gespecialiseerd in Oudengels en raakte ik geïnteresseerd in het *Ormulum*. Ik beschreef haar dat oude gedicht. ‘Ik was er erg enthousiast over.’

Maar ze kende het niet: ze was nog erg onwetend over Engelse literatuur en hoopte dat ik haar erover zou onderwijzen. Maar ze dacht dat het waarschijnlijker was dat er op dit moment een geschikte vorm van werk via de maatschappelijk werker kon worden gevonden. Ik leerde dat het de taak van Pedagogisch Sociaal Werk was om mensen ergens te ‘plaatsen’, om ze weer op de been te helpen in de echte wereld.

‘Maar het is hier echt,’ protesteerde ik, bij het raam, en ik wees haar erop. Ik wilde hier bij het raam blijven en uitkijken op de bloemperken met geraniums en de kassen en de afdeling aan de overkant waar ik mensen kon zien bewegen.

‘Wat is dat blok aan de andere kant?’

‘Dat is de mannenkant van het ziekenhuis.’

‘En hoe is het daar?’

Ze aarzelde. Ze was er niet in geïnteresseerd. ‘Zo’n beetje als hier.’ Ze begon met haar notitieboekjes te rommelen.

Ik gluurde. Het leek op hier, daar aan de overkant van de oprijlaan, afgezien van het feit dat terwijl onze ramen uitkeken op de kale luchtplaats, hun uitzicht vrij was. In het dagverblijf zag ik mannen rondlopen en bij de ramen bevonden

zich twee jongens en een oude man met een zwarte baret op die in elkaar gedoken op een stoel zat en ze klampten zich aan iets vast. Tussen hen door gleden af en toe de in witte jassen gehulde verplegers langs.

‘Zodra je aan het werk bent,’ herhaalde de zuster, ‘zodra je onder de bladeren vandaan bent gevlogen, terug de drukke hemel in...’ – ze lachte triomfantelijk om de metafoor – ‘Is-ie goed...? Pas dan beginnen we ons druk te maken over de toekomst. Als het comité je opnieuw heeft geclassificeerd.’

Het comité? Geclassificeerd? Ik wist dat ze eieren en melk classificeerden, ik wist niet dat ze dit woord ook voor mensen gebruikten. ‘Mij opnieuw classificeren...? Als wat?’

‘Je hebt een dossier,’ bracht ze uit met een zucht alsof ze een les herhaalde waar ze moe van werd. ‘Waarom zou dat enig verschil maken of voor opschudding moeten zorgen?’ Ze wachtte met op elkaar geklemde lippen. Ze wachtte. ‘Waarom, liefde?’

‘Waarom?’ Ik herhaalde dat mechanisch zonder precies te begrijpen wat ze bedoelde of voor wat voor opschudding dat zou zorgen.

Haar ogen waren halfgesloten alsof ze aan het bidden was. ‘Lieverd, je bent toch niet bang voor etiketten? Als je hier was gekomen vanwege een verwonding aan je been of je arm, zou je je niet ellendig voelen door...’

Maar ik voelde me niet ellendig. Dat kon ik haar verzekeren. Ik was ontsnapt uit de andere afdeling; ik was ontsnapt uit de strik van de vogelvanger, nietwaar, zo hield ik mezelf voor. Bovendien scheen de zon al twee maanden en had het niet één keer geregend. De nachten waren warm. De muren waren warm als je er vlak langs liep. Het gras was er bruin door geworden, als tabak, en de bladeren waren zo droog dat ze kraakten als ze door de vogels werden aangeraakt. Dat de

zon scheen was een soort gewoonte geworden. Ik wilde naar buiten lopen, nadat ik al die maanden alleen maar voor me uit had zitten staren en de dorre perzikboom op de lucht-plaats en de platgetreden banen was vergeten. Ook toen kon ik me niet ellendig voelen, ook al was er iets geweest.

‘Hij is grijs door de droogte,’ merkte ik op, ‘en de andere kant...?’

‘Wat, liefje?’ De zuster zette haar bril op.

‘De heuvel,’ zei ik en ik wees hem aan. ‘De Groene Heuvel Ver Weg.’

‘Ah ja, de heuvel.’ Ze vouwde haar bril met een klik weer in elkaar. ‘Hij wil drinken.’

We praatten. Ze vertelde me dat ze in 1938 met andere niet-Ariërs uit München was ontsnapt en dat ze erg dol was geweest op München. Ze beschreef de stad, haar huis, haar ouders, haar vader. Haar stem werd steeds hoger. Ze knipperde haar tranen weg.

Ze glimlachte en ik glimlachte. ‘Het spijt me,’ zei ik.

‘Liefje,’ riep ze en ze sloeg met haar handen op mijn knieën en schudde ze heen en weer. ‘In Duitsland hebben we een uitdrukking, een spreekwoord, dat zegt dat men van kennis naar onwetendheid gaat en dat daar het leven begint. Dat is waar ik ooit was. Dat is waar jij nu bent, ja?’

Er klonken zware voetstappen aan de andere kant van de gang. Ze sprong overeind. ‘Dokter Clements! Zit daar niet te dromen op de vensterbank of hij zal besluiten dat je teruggetrokken bent en in jezelf verzonken en niet klaar voor...’ Ik was bang dat ze de ‘de echte wereld’ zou zeggen. Maar in plaats daarvan zei ze ‘een werkdag’.

Bij de deur draaide ze zich glimlachend om.

‘Ik ben blij met mijn nieuwe patiënt... Zullen we zeggen, mijn nieuwe, meest sympathieke buur? Ik denk dat mijn af-

deling beter af zal zijn door haar, en ik denk dat ik hier soms binnen wil vallen voor een gesprek over het leven. In de tussentijd moet ik me haasten en jij moet geduld hebben tot we de juiste manier hebben gevonden waarop jij kunt floreren als je opnieuw wordt ingedeeld.'

'En hoe zit het met de dieren in het wild rondom München?' vroeg ik haar. 'De dassen bijvoorbeeld, floreerden die?'

'Ik was altijd te bijziend om die te ontwaren,' antwoordde ze vrolijk.

Ze was weg. Ik liep terug naar het raam en staarde naar de zware grijsgroene ziekenhuisingang en naar het elektrisch verlichte bord dat zojuist boven de deur was aangesprongen: GARDENWELL PARK.

Ik had het pas door toen ze me een halfuur geleden met mijn spullen in een deken weghaalden uit de slaapzaal. Ik beschouwde het ziekenhuis als een soort net dat mijn geest en lichaam omsloot: dat altijd precies iets verder leek te reiken dan ik kon denken en ook iets verder dan ik weg kon rennen als ik wilde ontsnappen. Ik had nooit echt over de naam nagedacht of hoe het er vanbuiten uitzag of over wat zich buiten de groene muren van de slaapzaal afspeelde.

Het blok aan de overkant was slechts een diepdonkere vlek tussen de bomen. De gordijnen voor de dagzaal waren dichtgetrokken en er was nu niets meer te zien behalve de naam boven de deuren en het glanzende wit van de oprijlaan van grind.

De voetstappen van de zuster trippelden zachter en zachter naast die van de dokter en naast die van hem klonk haar stem schril. Een sleutel rinkelde, een deur sloeg dicht. De lofzang was gestopt; net als het geklap. Er heerste stilte; die verspreidde zich in steeds bredere kringen om me heen terwijl ik daar bij de gammele luiken naar de fladderende sterren zat te kijken.

Hoe goed herinner ik me die eerste avond! Het was toen allemaal zo helder, alsof ik na een droom wakker was geworden en een verblindend licht op het plafond zag, en naar buiten rende om daar te ontdekken dat er een dik pak sneeuw was gevallen en alles anders en nieuw was; alsof ik op het punt stond lachend naar buiten te rennen in al die witheid.

‘Een maand of zo,’ had de zuster gezegd. Maar een maand leek niet zo lang. Ik was al ontwaakt en vrij, en de rest leek helemaal niet belangrijk.